

УДК 339.13 + 442.9

Демидчук Л. Б.,

ludalv.ua@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8718-0996,

Researcher ID: G-1456-2019,

к.т.н., доц., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ІНСПЕКТУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА АДМІНІСТРАТИВНИХ БАР'ЄРІВ У ПІДПРИЄМНИЦЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

***Анотація.** У статті вивчено та узагальнено деякі теоретичні підходи до поняття адміністративних бар'єрів, розглянуто адміністративні бар'єри для провадження підприємницької діяльності та витрати на їх подолання, у т. ч. і з позиції самих підприємців. В узагальненому вигляді адміністративні бар'єри являють собою ті численні перешкоди з боку органів влади та управління, які пов'язані з необхідністю виконання обов'язкових правил і процедур, передбачених законодавчими та нормативними актами, що необґрунтовано обмежують свободу підприємницької діяльності та ускладнюють створення та розвиток нових підприємницьких структур. Обґрунтовано, що адміністративні бар'єри, як і раніше, залишаються гострою проблемою, яка здатна перешкоджати розвитку і нормальному функціонуванню підприємницького сектора. Одночасно інспектування є однією з форм контролю, що містить комплексне обстеження (перевірку), оцінку стану, технологічних процесів і результатів діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, а також дослідницька робота, що вимагає високої кваліфікації осіб, які її здійснюють, здатних не тільки зафіксувати стан справ на підприємстві, що перевіряється, і назвати винних осіб у разі виявлення тих чи інших недоліків. Трактуючи поняття адміністративного бар'єру припускає його визначення як сукупності процедур, які повинен пройти суб'єкт підприємництва, щоб отримати законне право здійснювати підприємницьку діяльність (порядок реєстрації підприємства, процес отримання необхідних ліцензій на здійснення обраного виду діяльності, питання, пов'язані із землевідведенням, а також питання, що виникають під час контролю та нагляду за здійсненням підприємницької діяльності). Показано, що існування адміністративних бар'єрів у підприємницькій діяльності призводить до значних негативних наслідків. Вони призводять до серйозних економічних втрат суспільства, як прямих, що виражаються у зростанні цін, так і непрямих, зумовлених недовиробництвом продукції через неефективне використання ресурсів; вони ускладнюють використання інших, більш результативних методів державного управління. З метою зниження тиску адміністративних бар'єрів у сфері торговельного підприємництва запропоновано шляхи та напрями їх зниження, зокрема проведення незалежної практичної експертизи вже діючих нормативних правових актів, які стосуються питань інспектування та контролю проведення підприємницької, торговельної та інвестиційної діяльності.*

Ключові слова: інспектування, контроль, підприємницька діяльність, торговельне підприємництво, адміністративний бар'єр.

Demydchuk L. B.,

ludalv.ua@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8718-0996,

Researcher ID: G-1456-2019,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship, Trade and Logistics, Live University of Trade and Economics, Lviv

INSPECTION AS A COMPONENT OF ADMINISTRATIVE BARRIERS IN THE ENTREPRENEURIAL ENVIRONMENT

***Abstract.** The article studies and summarizes some theoretical approaches to the concept of administrative barriers, considers administrative barriers to entrepreneurial activity and the costs of overcoming them, including from the point of view of entrepreneurs themselves. In a generalized form, they are those numerous obstacles on the part of the authorities and administration that are associated with the need to comply with mandatory rules and procedures provided for by laws and regulations that unreasonably restrict the freedom of entrepreneurial activity and complicate the creation and development of new business structures. It is substantiated that administrative barriers still remain an acute problem that can impede the development and normal functioning of the business sector. At the same time, inspection is one of the forms of control, which includes a comprehensive examination (verification), assessment of the state, technological processes and results of the business entity, as well as research work that requires highly qualified persons who are able not only to record the state of affairs at the enterprise being inspected, but also to name the guilty persons in case of detection of certain shortcomings. The interpretation of the concept of administrative barrier*

suggests its definition as a set of procedures that a business entity must undergo in order to obtain the legal right to carry out entrepreneurial activity (the procedure for registering an enterprise, the process of obtaining the necessary licenses for the chosen type of activity, issues related to land allocation, as well as issues arising during the control and supervision of entrepreneurial activity). It is shown that the existence of administrative barriers in entrepreneurial activity leads to significant negative consequences. They lead to serious economic losses of society, both direct, expressed in price increases, and indirect, caused by underproduction due to inefficient use of resources; they complicate the use of other, more effective methods of public administration. In order to reduce the pressure of administrative barriers in the sphere of trade entrepreneurship, the ways and directions of their reduction are proposed, in particular, conducting an independent practical examination of existing regulatory legal acts relating to the inspection and control of entrepreneurial, trade and investment activities.

Key words: inspection, control, business activity, trade entrepreneurship, administrative barrier.

JEL Classification: H70, K42, L50, L81

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-70-15>

Постановка проблеми. Важливою умовою розвитку сфери торговельного підприємництва є формування сприятливого підприємницького клімату. Тут на перше місце виходить державна політика зниження та усунення численних адміністративних бар'єрів, що перешкоджають відкриттю та веденню підприємницької діяльності. В узагальненому вигляді вони являють собою ті численні перешкоди з боку органів влади та управління, які пов'язані з необхідністю виконання обов'язкових правил і процедур, передбачених законодавчими та нормативними актами, що необґрунтовано обмежують свободу підприємницької діяльності та ускладнюють створення та розвиток нових підприємницьких структур.

Відносини у сфері забезпечення безпеки та недопущення перешкоджанню підприємницькій діяльності, що підпадають під категорію “адміністративно-правове забезпечення”, або так звані “адміністративні бар'єри”, регулюються нормами адміністративного права та органами публічної адміністрації (рис. 1).

Інспектування є однією з форм контролю, що містить комплексне обстеження (перевірку), оцінку стану, технологічних процесів і результатів діяльності суб'єкта підприємницької діяльності. Це дослідницька робота, що вимагає високої

кваліфікації осіб, які її здійснюють, здатних не тільки зафіксувати стан справ на підприємстві, що перевіряється, і назвати винних осіб у разі виявлення тих чи інших недоліків. Інакше кажучи, інспектування має дати відповідь на багато запитань соціально-економічного, правового, психолого-педагогічного, морально-етичного тощо характеру, які зумовили причини виявлених негативних явищ і процесів, з метою подальшого розроблення таких заходів, реалізація яких дозволить їх усунути і запобігти в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз інформаційних джерел за темою дослідження показав наявність багатьох підходів до трактування самого поняття “адміністративні бар'єри” [5]. Одні автори розглядають їх з позиції вузького розуміння як перешкоди, що чиняться органами державної влади або органами місцевого самоврядування і можуть виражатися як у діях, так і в бездіяльності органів влади, що гальмують, ускладнюють або унеможливають проходження процедур, передбачених чинним законодавством [4, 7, 12, 17]; перешкоди, що можуть виражатися як у діях, так і в бездіяльності органів влади, що гальмують, ускладнюють або унеможливають проходження процедур, передбачених чинним законодавством [1, 9].

Перша група – відносини, пов'язані з упорядкуванням підприємницької (господарської) діяльності з метою забезпечення прав та інтересів громадян, на підставі конституційного положення про те, що права і свободи людини у сфері підприємницької діяльності та забезпечення її безпеки

Друга група – відносини, пов'язані з реалізацією норми, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності й господарювання, соціальну спрямованість економіки

Третя група – відносини, які об'єктивно потребують адміністративно-правового регулювання щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності, становлять правовідносини щодо контрольної діяльності у сфері підприємництва

Рис. 1. Групування відносин у сфері забезпечення безпеки та недопущення перешкоджанню підприємницькій діяльності

(Джерело: узагальнено авторами за [3 – 5, 10])

Інші автори вважають, що адміністративні бар'єри – явище складне, таке, що виходить за рамки вузького розуміння, і з цього погляду вони є порушеннями законних прав та інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, які виражаються в [16, с. 73-74]:

— дія або в бездіяльності органів влади (органів місцевого самоврядування), що гальмують, ускладнюють або унеможливають проходження процедур, передбачених чинним законодавством [7, с. 116];

— дія або в бездіяльності організацій, що займають монополіне становище на ринку (наприклад, водо-, енерго-, теплопостачальних організацій), які гальмують, ускладнюють або унеможливають здійснення підприємницької діяльності [6, с. 221];

— неможливості реалізації нормативних вимог, закладених у чинному законодавстві, з огляду на наявність нездійснених норм, відсутність одного тлумачення положень закону органами державної влади (місцевого самоврядування) тощо [9, с. 256-258].

Постановка завдання. Метою та завданням дослідження є процедури інспектування суб'єктів підприємницької діяльності як складової адміністративних бар'єрів у підприємницькому середовищі та визначення можливих напрямів з метою зниження їх негативного впливу на підприємницьку діяльність, зокрема у сфері торговельного підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узагальнюючи зазначені вище підходи до трактування поняття адміністративного бар'єру, можна визначити його як сукупність процедур, які повинен пройти суб'єкт підприємництва, щоб отримати законне право здійснювати свою діяльність. Це і порядок реєстрації підприємства, і процес отримання необхідних ліцензій на здійснення обраного виду діяльності, і питання, пов'язані із землевідведенням, і, звісно, питання, що виникають під час контролю та нагляду за здійсненням підприємницької діяльності. Насправді це неповний перелік усіх наявних бар'єрів, але найбільш вагомий і значущий з точки зору самих представників сфери підприємництва.

В Україні адміністративні бар'єри як спосіб регулювання господарської діяльності виникли у відповідь на товарну інтервенцію початку 1990-х рр. [5]. Масове проникнення на ринок неякісних товарів, лавиноподібний розвиток ринку послуг призвели до поширення ліцензування та сертифікації для контролю більшої частини товарів і послуг. Унаслідок цього адміністративні бар'єри були закріплені як формальний інститут. Через широке поле застосування цих процедур створити реальні механізми контролю не вдається й досі. Фактично адміністративні бар'єри втратили свою регулятивну функцію, перетворившись на бізнес-чиновників і набувши неформального характеру.

Існування адміністративних бар'єрів у підприємницькій діяльності призводить до значних негативних наслідків. По-перше, тому, що вони призводять до серйозних економічних втрат суспільства, як прямих, що виражаються у зростанні цін, так і непрямих, зумовлених недовиробництвом ВВП через неефективне використання ресурсів. По-друге, вони ускладнюють використання інших, більш результативних методів державного управління. Неефективність системи адміністративних бар'єрів і пряма зацікавленість чиновників у їх існуванні зумовлюють мультиплікацію бар'єрів, запровадження додаткових способів контролю та регулювання.

Встановлення адміністративних бар'єрів для ведення підприємницької діяльності призводить до економічних втрат суспільства, які складаються з:

1) *прямих втрат*, до яких найчастіше відносять трансакційні витрати (плата за користування ресурсами), викликані необхідністю подолання бар'єрів, значна частина яких трансформується у втрати населення за рахунок зростання роздрібних цін;

2) *непрямих втрат*, до яких належать падіння ефективності використання наявних ресурсів і недовиробництво вартості. Саме вони, як правило, пов'язані зі зниженням рівня конкуренції на ринках і відповідно, зі зниженням загальної ефективності підприємництва [11, с. 156-157].

Найсерйознішу проблему адміністративні бар'єри становлять для малого бізнесу та дрібних підприємців, що є найчутливішими до будь-яких перешкод, оскільки, на відміну від середнього та великого бізнесу, дрібний підприємець не може заплатити за вхід на ринок до початку господарської діяльності. Ці бар'єри породжують витрати, які можна назвати умовно-постійними, а малому бізнесу їх складніше подолати через неможливість використання економії на обсягах. Саме наявність великої кількості адміністративних бар'єрів сприяє переходу малих підприємств у "тіньову" економіку, виникненню ситуації, коли витрати на подолання бар'єрів стають настільки значними, що потребують компенсації за рахунок зменшення розміру сплачуваних податків шляхом активізації "сірих" схем. У підсумку адміністративні бар'єри є однією з головних причин, що перешкоджають розвитку малого підприємництва.

Як приклад пропонуємо розглянути сформовану систему адміністративних бар'єрів, із якими стикаються підприємницькі структури, у т. ч. торгівлі. Практика діяльності суб'єктів малого підприємництва свідчить про те, що на шляху його розвитку існують численні адміністративні бар'єри. Серед них складне законодавство непрямої дії, наявність численних підзаконних актів, суперечності між законодавством на державному, регіональному та місцевому рівнях, високий ступінь інспектування та контролю без попереднього сповіщення суб'єктів малого підприємництва, значний обсяг різної звітності та занадто велика кількість контролюючих органів різних рівнів.

Безпосередньо такі бар'єри виникають під час: реєстрації суб'єктів малого підприємництва; ліцензування окремих видів діяльності; сертифікації та стандартизації продукції, робіт і послуг; контролю та нагляду за поточною підприємницькою діяльністю; розміщення замовлень для державних і муніципальних потреб. Підприємці стикаються з адміністративними бар'єрами як на етапі створення бізнесу, так і при веденні підприємницької діяльності, причому під час здійснення поточної діяльності малий бізнес стикається з адміністративними бар'єрами частіше, ніж на етапі створення [14, с. 170-172].

Непоодинокими також є випадки незаконних дій громадських організацій із захисту прав споживачів. Представники цих організацій часто навідуються до суб'єктів малого та середнього торговельного підприємництва з незаконними вимогами надання документації, пов'язаної з підприємницькою діяльністю, вимагають у підприємців гроші за складання актів про нібито виявлені порушення прав споживачів. Недостатня правова освіченість підприємців, незнання або слабке знання ними своїх прав "грає" на руку представникам таких організацій. Так, основоположними документами, що регулюють процедуру перевірок, є Закони "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності" та "Про захист прав споживачів". Але тільки 22% опитаних представників малого бізнесу були знайомі зі змістом цих законів, 31% респондентів нічого не знали про ці закони, а 47% респондентів тільки чули, що такі закони існують [8, с. 17-20].

Практика свідчить, що найчастіше з усіх галузей підприємництва потерпають від перевірок підприємства торгівлі, сфери послуг та харчової промисловості і часто без посилення на будь-які нормативно-правові документи (тобто безпідставно) [13]. Такі перевірки призводять до того, що гальмується діяльність малих підприємств, витрачається багато сил і часу, при цьому підприємці несуть непередбачені витрати (в т. ч. і на "подяки" для перевіряючих). Контролюючі органи не дотримуються частоти перевірок, встановленої законодавством, порушуючи таким чином закон, проте вкрай рідко несуть відповідальність за свої дії. У більшості випадків проблеми, що виникають із органами, які перевіряють, закінчуються після означення певної суми.

Поряд із цим, в умовах явного обмеження законних прав представників малого бізнесу з боку контролюючих органів підприємці рідко звертаються до суду і віддають перевагу іншим способам захисту своїх інтересів [2, 15]. У більшості випадків підприємці звертаються до так званих авторитетних людей із владних структур (24%), до структур державної підтримки малого бізнесу (15%), до органів виконавчої влади (13%), до правозахисних організацій (11%). Цікаво, що лише 18% підприємців вважають: судові органи можуть захистити їхні інтереси. У подібних випадках підприємці

вважають за краще вирішувати проблеми за допомогою хабарів і "відкатів".

Найбільше обурення представників малого підприємництва викликає найвищий рівень корупції в органах влади на всіх рівнях. За інформацією від підприємців, фактично неможливо вирішити жодне питання без застосування чинника "неправомірної вигоди". Практично кожен підприємець (на умовах анонімності) підтверджує факти надання хабарів у процесі ведення підприємницької діяльності. У відповідь на питання, яким чином можна досягти поліпшення ситуації в даній галузі, підприємці в переважній більшості висловлюють впевненість у практичній неможливості вирішення цієї проблеми (76%), невіри в дієвість антикорупційних законодавчих актів, що приймаються (86%), і наголошують на необхідності кардинального посилення антикорупційного законодавства. Щодо умов підприємницької діяльності, майже третина представників малого підприємництва вважають умови для його ведення несприятливими.

Таким чином, є підстави стверджувати, що адміністративні бар'єри, як і раніше, залишаються гострою проблемою, перешкоджають розвитку та нормальному функціонуванню підприємницького сектора. Тому існує потреба у вжитті та реалізації державних заходів щодо усунення і зниження впливу адміністративних бар'єрів та створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва, першочергові з яких наведено на рис. 2.

Сутність інспектування як одного з адміністративних бар'єрів для підприємницької діяльності, звісно, знаходить відображення в його принципах і вимогах. Вони добре викладені в теоретичних джерелах. Але слід зауважити, що принципи є мінливою категорією. А тому і принципи контролю та інспектування структур сфери торговельного підприємництва мають відповідати принципам управління, основним закономірностям його провадження.

Не варто не враховувати, що в основі діяльності структури, яка інспектується, і в основі організації інспектування як системи лежать людський фактор, управлінські відносини, які повинні складатися, вивчатися, регулюватися, піддаватися змінам у процесі інспектування за оцінками його результатів. Управлінські відносини в цій сфері регулюються діючими законами, підзаконними, внутрішньовідомчими нормативними актами, а не тільки конкретними в кожному окремому випадку інструктивними матеріалами. Їх правильне застосування є гарантом об'єктивного контролю у формі інспектування, яке, виступаючи у специфічній формі контролю, продовжує потребувати детальнішої регламентації внутрішньоорганізаційних форм, що містять структурно-штатне оформлення, кадрове, нормативне, ресурсне та організаційне забезпечення.

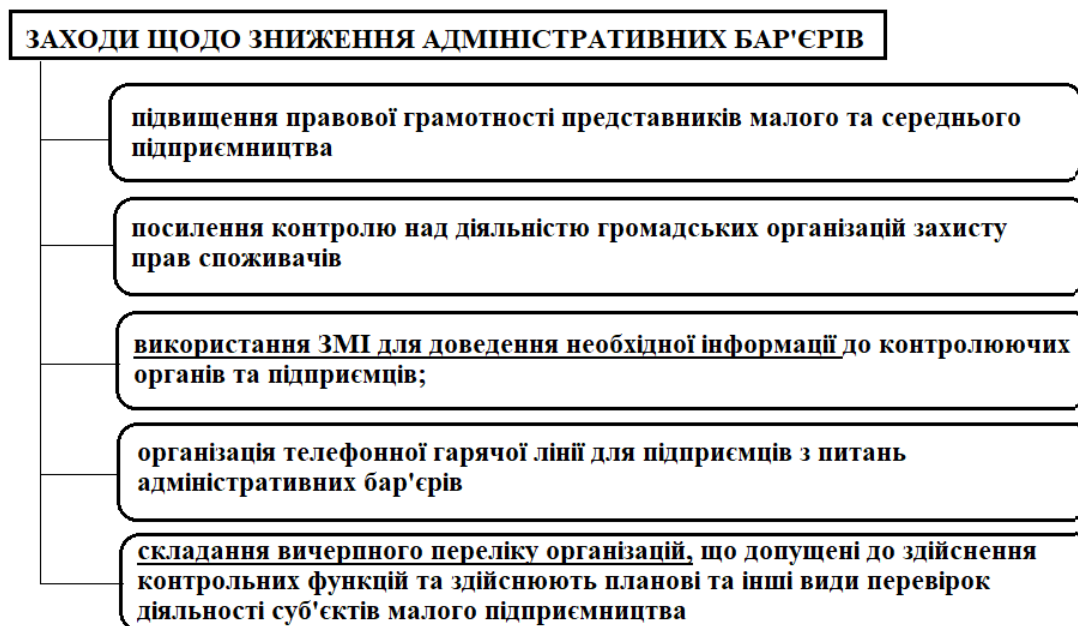

Рис. 2. Державні заходи щодо усунення адміністративних бар'єрів

(Джерело: упорядковано авторами за [2, 8, 13, 15])

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Оскільки практика контрольних заходів у підприємницькій діяльності, проведення інспектування закладів торговельного обслуговування та сфери виконання робіт і надання послуг не завжди показує їх достатність і ефективність, це вимагає вжиття та реалізації найжорсткіших державних заходів щодо зниження адміністративних бар'єрів і створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва.

Зокрема, з метою зниження адміністративних бар'єрів у сфері торговельного підприємництва слід:

- провести незалежну практичну експертизу вже діючих нормативних правових актів, які стосуються питань інспектування та контролю проведення підприємницької, торговельної та інвестиційної діяльності;

- розробити нормативні правові акти, які б передбачали проведення процедури оцінювання регулюючого впливу на сферу підприємництва щодо застосування діючих та проєктованих нормативних правових актів, які мають на меті формування адміністративних бар'єрів недопущення порушень чинного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : монографія. Львів : Арал, 2008. 384 с.
2. Ведмідський О. В., Кривенко В. В. Корупційні правопорушення в органах місцевого самоврядування України та їх кримінологічні показники.

Юридичний бюлетень. 2018. Вип. 7. Ч. 2. С. 204-211.

3. Гринюк Р. Ф., Примуш М. В. Регіональний та державний виміри української специфіки децентралізації влади. *Політичне життя.* 2016. № 3. С. 12-17.

4. Гбур З. В. Державне управління економічною безпекою України: теорія та практика : монографія. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня "Рута"», 2018. 408 с.

5. Грушко О. В. Адміністративні бар'єри як джерело політичної ренти. *Ефективна економіка.* 2017. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5666>.

6. Димченко О. В. Житлово-комунальне господарство в реформаційному процесі: аналіз, проєктування, управління : монографія. Харків : ХНА-МГ, 2009. 356 с.

7. Дробуш І. В. Соціальна функція місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії та практики : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2017. 478 с.

8. Коліушко І., Тимошук В., Банчук О. та ін. Корупційні ризики надання адміністративних послуг та контрольної-наглядової діяльності в Україні. Київ : ФОП Москаленко О.М., 2009. 196 с.

9. Котляревська Г. М. Адміністративно-правове забезпечення механізму звернення громадян в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.02. Запоріжжя, 2020. 434 с.

10. Механізми та функціонально-структурні інструменти забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в умовах сучасних загроз економічної безпеки : монографія / за ред. Васильціва Т. Г., Лупака Р. Л. Львів : Видавництво ННБК "АТБ", 2019. 552 с.

11. Національний економічний розвиток: концепція, механізм, ресурсне забезпечення : монографія / за заг. ред. О. Б. Чернеги. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 330 с.

12. Попов С. Особливості факторів опору імplementуванню державно-управлінських нововведень. *Науковий вісник. Демократичне врядування*. 2012. Вип. 10. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26871/popov.pdf>.

13. Савченко А. М. Незалежний контроль в торговельній діяльності: критичний аналіз та напрями удосконалення. *SWorld*. 15-22 March 2016. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer42/144.pdf>.

14. Стрілець В. Ю. Забезпечення розвитку малих підприємств: теорія, методологія, практика : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2019. 457 с.

15. Тімашов В. О., Дзюбенко С. Д. Коруція в органах місцевого самоврядування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 5. С. 190-192.

16. Цельєв О. В. Право на оскарження рішень органів публічної влади та їхніх посадових осіб як складова верховенства права. *Наукові записки НаУКМА*. 2017. Том 200 (Юридичні науки). С. 72-78.

17. Черній В. Д. Адміністративно-правове регулювання функціонування системи органів місцевого самоврядування в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Запоріжжя, 2021. 228 с.

REFERENCES

1. Vasyl'tsiv, T. H. (2008), *Ekonomichna bezpeka pidpriemnytstva Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zmitsnennia* : monohrafiia, Aral, L'viv, 384 s.

2. Vedmids'kyj, O. V. and Kryvenko, V. V. (2018), *Koruptsijni pravoporushennia v orhanakh mistsevoho samovriaduvannia Ukrainy ta ikh kryminolohichni pokaznyky*, *Yurydychnyj biuletyn'*, Vyp. 7, Ch. 2, s. 204-211.

3. Hryniuk, R. F. and Prymush, M. V. (2016), *Rehional'nyj ta derzhavnyj vymiry ukrains'koi spetsyfiky detsentralizatsii vlady*, *Politychne zhyttia*, № 3, s. 12-17.

4. Hbur, Z. V. (2018), *Derzhavne upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu Ukrainy: teoriia ta praktyka* : monohrafiia, TOV «Drukarnia "Ruta"», Kam'ianets'-Podil's'kyj, 408 s.

5. Hrushko, O. V. (2017), *Administrativni bar'iery iak dzherelo politychnoi renty*, *Efektivna ekonomika*, № 6, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5666>.

6. Dymchenko, O. V. (2009), *Zhytlovo-komunal'ne hospodarstvo v reformatsijnomu protsesi:*

analiz, proektuvannia, upravlinnia : monohrafiia, KhNAMH, Kharkiv, 356 s.

7. Drobush, I. V. (2017), *Sotsial'na funktsiia mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini: problemy teorii ta praktyky* : dys. ... d-ra iuryd. nauk : 12.00.02. Kyiv. 478 s.

8. Koliushko I., Tymoschuk V., Banchuk O. ta in. (2009), *Koruptsijni ryzyky nadannia administrativnykh posluh ta kontrol'no-nahliadovoi diial'nosti v Ukraini*, FOP Moskalenko O. M., Kyiv, 196 s.

9. Kotliarevs'ka, H. M. (2020), *Administrativno-pravove zabezpechennia mekhanizmu zvernennia hromadian v Ukraini* : dys. ... d-ra iuryd. nauk : 12.00.02. Zaporizhzhia, 434 s.

10. Mekhanizmy ta funktsional'no-strukturni instrumenty zabezpechennia konkurentospromozhnosti natsional'noi ekonomiky v umovakh suchasnykh zahroz ekonomichnoi bezpeky : monohrafiia / za red. Vasyl'tsiva T. H., Lupaka R. L. (2019), *Vydavnytstvo NNVK "ATB"*, L'viv, 552 s.

11. *Natsional'nyj ekonomichnyj rozvytok: kontseptsii, mekhanizm, resursne zabezpechennia* : monohrafiia / za zah. red. O. B. Chereny (2018), *Tsentr uchbovoi literatury*, Kyiv, 330 s.

12. Popov S. (2012), *Osoblyvosti faktoriv oporu implementuvanniu derzhavno-upravlins'kykh novovveden'*, *Naukovyj visnyk. Demokratychnе vriaduvannia*, vyp. 10, available at: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26871/popov.pdf>.

13. Savchenko, A. M. (2016), *Nezalezhnyj kontrol' v torhovel'nij diial'nosti: krytychnyj analiz ta napriamy udoskonalennia*, *SWorld*, 15-22 March 2016, available at: <https://www.sworld.com.ua/konfer42/144.pdf>.

14. Strilets', V. Yu. (2019), *Zabezpechennia rozvytku malykh pidpriemstv: teoriia, metodolohiia, praktyka* : monohrafiia, Poltava, PUET, 457 s.

15. Timashov, V. O. and Dziubenko, S. D. (2021), *Koruptsiia v orhanakh mistsevoho samovriaduvannia*, *Yurydychnyj naukovyj elektronnyj zhurnal*, № 5, s. 190-192.

16. Tsel'iev, O. V. (2017), *Pravo na oskarchzhenia rishen' orhaniv publichnoi vlady ta ikhnikh posadovykh osib iak skladova verkhovenstva prava*, *Naukovi zapysky NaUKMA. (Yurydychni nauky)*, Tom 200, s. 72-78.

17. Chernij, V. D. (2021), *Administrativno-pravove rehuliuвання функціонування системи орhaniv mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini* : dys. ... kand. iuryd. nauk : 12.00.02. Zaporizhzhia. 228 s.

Стаття надійшла до редакції 24 листопада 2022 року